

• ПЕТРОРОМАН •

ОЛЬГА СЯЛІДА

ПОЛЮВАННЯ
НА ЧУДОВИСЬКО

Харків
«ФОЛІО»
2025

Проскурів, 25 березня 1944 року

Зі стелі посипалося.

— Стріляють? — спитав маленький хлопчик років шести.

— А ти не чуєш? — смикнула його за рукав старша сестра. — Такий уже великий, а питаєш дурниці.

Десь близько знову гучно бахнуло. Навіть тут, у тісному погребі, тряслися стіни.

— Ми помremo? — спокійно, без тіні страху в очах, наче то було щось само собою зрозуміле, питав малий.

— Юзику, замовкни, — штовхнула його в бік сестра.

У крихітному підвалі пахло квашеною капустою — єдиною їжею, що лишилася. Уже майже два тижні більшість часу вони перебували в погребі, а останні дві доби зовсім звідти не виходили. Міла, доросла жінка, тулила до себе дітей, а сама рахувала кожен постріл і вибух. Десь там, нагорі, був її чоловік Василь. Востаннє він спускав їм

у погріб воду вчора. Коли трохи стихло, Міла піднялася в будинок, обійшла всі кімнати, але Василя ніде не було. За вікном почалася стрілянина, і вона мусила знову ховатися, так і не дізнавшись, де чоловік. Вона розуміла, що має знайти Василя, але ризикувати своїм життям не могла — на ній були діти. Діти тримали її на цьому світі вже три роки, а тепер вона мусить утримати на цьому світі їх.

— Чужа заснула, — тицьнув пальцем Юзик у куток погребя.

Там, скрутившись калачиком, просто на підлозі спала дівчинка. На вигляд їй було не більше п'ятнадцяти, але Міла знала, що Іда вже повнолітня. Хоч та була тут уже понад три роки, Юзик її ніколи не бачив. Та й ніхто не бачив, Богу дякувати. Іда була єврейкою. Якби хтось викрив її крихітний сховок — видовбану кимось ще задовго до того, як сюди поселилася родина, яму в землі в погребі під будинком на одній із найстаріших вулиць Проскурова — Кам'янецькій, — усіх би розстріляли. Діти, Юзик і Соля, побачили дівчину вперше два тижні тому, бо тепер і самі мусили ховатися в погребі. Її імені Міла не назвала на-вмисне, щоб діти ніде не проговорилися.

Десь недалеко знову стріляли.

— Вона не прокинеться? — показала на дівчину пальцем Соля. Та спала, навіть не дригаючись.

Міла приклала палець до губ, хоча це й здавалося дивним: шептатися, коли над головами канонада. Дітям того не поясниш, але вона знала: Іда спить, бо смерть була біля неї стільки разів, що вона вже втомилася її боятися.

— Вона залишиться тут? — дивилася на дівчину Соля.

— Не знаю, — погладила доньку по голові.

Міла справді не знала. Під владою Німеччини було дивно, непередбачувано, голодно, але до всього звикаєш.

Вона вже призвичаїлася все їстівне нести насамперед дітям. Добре, що їй вистачало розуму знайти те їстівне, бо вони не вмирили з голоду, як інші. А тепер усе буде інакше. Тільки як — не міг знати ніхто.

— Я б хотіла, щоб вона залишилася. А може бути, що це моя старша сестра? — Соля із цікавістю роздивлялася Іду.

— У житті всяке буває, — зітхнула Міла.

— Я молилася, щоб мені Бог дав сестру. А за оце, — штовхнула в плече Юзика, — я не молилася.

— Вона навіть на тебе не схожа, — дув губи Юзик. — Подивися, яка вона чорна. Чужа чорна, як огарок.

— Дуже ти схожий, — пхикнула.

— Огарок, — примружив очі Юзик у бік незнайомки.

Міла показала синові кулака, хоча й ніколи його не била. Той прикусив нижню губу, сплів руки на грудях і згорбився. Діти сварилися, то було хай і недовге, але звичайне життя. Якби не погріб, то можна було б уявити, що все, як раніше, до цих страшних обстрілів, а Василь просто вийшов узяти їжі за картки, які отримав, укладаючи бруківку за наказом німців.

Протест Юзика тривав рівно до того моменту, коли десь поблизу впала авіабомба. Обоє дітей кинулися до Міли й пірнули під руки, як пташенята пірнають під крила квочки. Іда хіба розплющила очі, побачила Мілу з дітьми поруч і заплющила їх знову.

Вона багато спала, бо була дуже слабка. Спершу Міла думала, чи не ліпше Іді було б у єврейському гето, ніж отут, ховаючись у ямі. Але коли в жовтні 1942-го розстріляли майже всіх його мешканців — подякувала Богу, що не дала слабінку й не вмовила Василя вивести Іду надвір. Через місяць розстріляли майже всіх євреїв і з робочого

табору, і з прилеглих сіл. Ховали їх у спільних могилах. Чоловіки, яких примусили це робити, божеволіли.

Міла за ці три роки й сама ледь не збожеволіла, коли до них тричі приходили німці й обшукували дім. Але Бог загуляв їм очі. Або не Бог, а її власний розум, але про це говорити не можна було.

Хтось ходив у хаті. Жінка здригнулася, бо тільки тепер зрозуміла, що заснула, тільки-но стрілянина трохи затихла. Діти спали теж. Скільки часу так минуло — не знала. Першою думкою було кинутися нагору й перевірити, чи то не Василь повернувся. Але вирішила не поспішати, а коли прислухалася до кроків — зрозуміла, що не він. Василя вона би впізнала. Треба було ховати Іду.

— Вставай, — потрясла її за плече. Дівчина розплющила очі й перелякано відсахнулася, не відразу зрозумівши, де вона і що відбувається. — Хтось у хаті є, — прошепотіла Міла. — Ховайся.

Іда залізла в уже звичну для неї яму й потяглася за плитою, якою прикривала себе зверху, але якраз тієї миті ляду погребу відчинили.

— Тут хтось є? — почулося згори.

— Я і діти, — озвалася Міла.

— Ми мусимо перевірити.

По драбині в погріб, тримаючи перед собою зброю, спустився чоловік. Він оглянув усе навколо, навіть не затримавши погляд на Іді.

— Виходьте, — подивився на Мілу, — Проскурів звільнений. Солдат другої десантної дивізії Іван Столяр, — приклав руку до кашкета.

— Ти там довго? — почувся інший голос згори. Крізь отвір заглянула жінка у військовій формі. На шиї в неї висів блискучий фотоапарат.

Іда, що весь час мовчала й, здавалося, навіть не дихала, смикнулася вперед і несподівано чітко сказала:

— Я тебе бачила!

Вона дивилася на жінку-солдата. Чи то світло так падало на неї, чи та й справді зблідла.

— Чужа вміє говорити! — прикипів до новоявленої сестри поглядом Юзик, що за два тижні не чув від неї ні слова.

— Скажи, як тебе звати? — втішилася Соля. Її не лякав навіть озброєний солдат поруч.

Дівчина не зводила погляду з гості у формі.

— Іда, — вимовила чітко, — я її знаю, — знову показала на жінку з фотоапаратом.

— Ти помилилася, — стала перед нею Міла.

Гостя у формі швидко сховалась у глибині кімнати.

1

Лютий, 2022 рік, Хмельницький

— Дай я, — смикнувся до Ляниної руки Юра.

— Я сама, — силувалася відімкнути замок у дверях до батькової квартири, — ти краще дитину тримай.

— Сама дитину тримай, ти ж мама, — простягнув їй заплакану Юлечку.

Донька вередувала, бо дуже втомилася з дороги. Ляна й сама ледь не плакала. Ключ у замку нарешті повернувся, видавши характерний звук. Жінка полегшено зітхнула:

— Заходьте, — прийняла в Юри дівчинку.

У ніздрі вдарило затхле повітря — тут давно нікого не було. Уперше за чотири роки Ляна втішилася, що їй так і не вдалося продати батькову квартиру — по сусідству від чадного газу померли люди, і покупців це надовго віднадило. Зате тепер їм із донькою було куди приїхати. Ну і з Юрою, звісно.

— Так собі хороми, — обійшов маленьку квартирку чоловік, поки вона знімала з доньки комбінезон. — Треба буде прибратися.

— Угу, — зітхнула, бо зрозуміла, скільки роботи впаде на її руки, — і їсти треба щось купити.

— Я тут нічого не знаю, — мотнув головою Юра, — та й гроші в мене всі на карті. А ти ж розумієш, термінали зараз не працюють.

— Готівки в мене трохи є, — потяглася до сумочки й дістала кілька купюр, — зараз погодую дитину та вкляду спати, але вийти в магазин не зможу. Хіба ти побудеш із нею, поки спатиме.

Юра закотив очі й узяв у Ляни гроші:

— Я сам піду в магазин. Не заблукаю. Вам тут без мене не страшно буде? — підморгнув до Ляни.

— Упораємося, — кивнула.

Правду кажучи, їй зараз було страшно і з ним, і без нього. Але раділа, що поруч є хоч хтось, з ким можна розділити відповідальність за доньку в такий складний час. Тільки-но за Юрою зачинилися двері, Ляна дозволила собі розплакатися. Напруга попередніх двох днів давалася взнаки. Юля, наче відчуваючи мамин настрій, принишкла й узялася бавитися єдиною іграшкою, яку вони прихопили із собою, — затяганим ведмедиком, що колись був молочного кольору, але позаяк донька без нього не засинала, то тепер навіть після прання іграшка лишалася сірою. Ведмедика Юлі подарував Юрко, і тому Ляну час від часу мучила совість, що її донька росте без батька.

— Моя лялечка, — пригорнула доньку, якій тільки-но виповнився рік, — ми все переживемо. Може, воно й на краще, що так усе сталося.

Ляна не думала, що може бути повномасштабна війна. Зараз картала себе й не уявляла, як могла дозволити собі бути такою сліпою, адже про це говорили з усіх дірок. Вона ж готувалася до першого дня народження донечки й до розлучення, тому зовсім не помічала, що відбувалося навколо.

День народження дитини й розлучення збіглися не випадково — вони з Юрком чекали, поки доньці виповниться рік, щоб усе минуло без зайвої тяганини. Коли Юра з'їхав, його присутність у Ляниному житті здалася швидким яскравим сном, не більше. У них навіть речей майже не залишилося спільних — ні фото, ні покупок. Кілька знімків із цукерково-букетного періоду вмерли разом із її старим телефоном, а фотосесію з весілля та хрестин Юлі вони так і не роздрукували на папері. Дитина й пошарпаний ведмедик — ось усе, що нагадувало Ляні про колишнього чоловіка.

Історії кохання між ними не було. Повернувшись із Хмельницького чотири роки тому, вона звільнилася з роботи в архіві, кілька тижнів безтурботно гуляла київськими кав'ярнями, модеруючи у вільний час сайт антикварного магазину. А вже через місяць на батьків бізнес знайшовся покупець, угоду оформили віддалено, тож Ляна отримала трохи грошей і могла певний час не працювати. Якраз тоді натрапила на оголошення про вакансію есемемника в невеликій мережі атмосферних кав'ярень і вирішила, що час іти за мрією. Робити фото, відео та тексти для сторінок у соцмережах кав'ярень Ляні подобалося — вільний графік давав змогу багато гуляти, записатися в спортзал. Платили небагато, але, зважаючи на всі плюси цієї роботи, це не мало особливого значення.

— Ти ж розумієш, що це несерйозно? — перелякано спостерігала за її неспішним щасливим життям мама.

— Не розумію, — нарешті навчилася їй заперечувати. — Головне, що мені подобається.

— У тебе навіть нема запису в трудовій, — зітхала.

— Є, — роззброювала її, — я працюю офіційно, посада — контент-менеджер.

Мама закочувала очі й допивала безкоштовну каву, якою Ляну пригощали в «її» кав'ярні, і традиційно видавала:

— І де ти тут маєш знайти чоловіка? — роззиралася навколо. — Тут усі такі, як ти, — втупилися в комп'ютери чи телефони й нічого не бачать.

— Це не обов'язково, — Ляна пригублювала свій раф на безлактозному й насолоджувалася не так кавою, як власною сміливістю.

— Ну-ну, добре тобі казати, — фиркала мама, — ти знаєш, що раптом що — ми з вітчимом тобі допоможемо. А якщо нас не буде? Тобі треба сім'ю.

Мабуть, десь Бог почув мамині молитви, бо в одній із кав'ярень вийшла з ладу система відеоспостереження, і саме того дня, коли там працювала Ляна, покликали Юрка полагодити несправність.

— А ви й на стільці можете, і на підлозі? — підморгнув їй симпатичний молодий чоловік.

Ляна від неоднозначного жарту почервоніла й розгубилася.

— Я спостерігав, як ви працюєте, — усміхнувся. — Оце відданість справі!

— Спостерігав? — звела брови.

Той показав пальцем на камеру в кутку, і Ляна згадала, як ще недавно знімала контент із різних ракурсів.